

Ny landbrukstrend

UT I NATUREN: Siril Stakland Sveta viser fram en liten årne til mor Ragna Stakland Sveta. Foran setter Bjørn Stakland Sveta løk, og i bakgrunnen arbeider Torill Østraat iherdig. – Vi planter løk og ser på åmer, smiler Ragna Stakland Sveta.

Med rett til å dyrke

Andelslandbruk er i ferd med å bli en stor trend her i landet. I Rogaland er det to slike anlegg, det ene ligger på Vatneli.

ANDELSLANDBRUK

- Andelslandbruk er en form for direkte omsetning der omsetning og dialog foregår direkte mellom gårder og forbrukere.
- Det unike med ordningen er at forbrukere kjøper andeler av gårdens produksjon, for eksempel for ett år av gangen, og deler risikoen for årsvariasjoner i avlingene.
- Som andelshavere i års-produksjonen kan forbrukerne delta i plan-legging av gårdsdriften.

HÅVARD OVESEN
tekst og foto

LANDBRUK: Etter en usedvanlig kald og regntung vår ligger den idylliske gården til Torill Østraat og Jone Hauken på Vatneli for en gangs skyld badet i sol. Ute på jordene er det stor aktivitet. Familier fra hele distriktet har kommet for å luke, sette løk, plante ut purreløk, og grille litt i fellesskap. Det er den første lørdagen i juni, og Sandnes Andelslandbruk holder dugnad.

Andeler i produksjonen
– Andelslandbruk er en form for landbruk der folk kan kjøpe seg andeler i produksjonen til en gård, vanligvis per sesong. I Sandnes Andelslandbruk er vi rundt

50 andelshavere som til sammen eier 65 andeler, forklarer styreleder Jonas Hovland.

Andelshaverne er forventet å bidra med rundt fem dugnadstimer.

– Til gjengjeld vil hver andelshaver få jevnlig høstemeldinger når det er tid for å høste. Da får de vite hva som kan høstes den aktuelle uken, og hvor mye som kan høstes per andel, forklarer Hovland.

– Verdifullt for barna

– Jeg hørte om dette via Facebook og en venninne som hadde kjøpt seg en andel, sier Silje Aase. Hun og mannen fattet interesse, og nå eier de hver sin andel. Det som fristet mest var å dyrke egne grønnsaker:

– Jeg hadde egentlig tenkt å dyrke hjemme, men her kan jeg dra nytte av andres kunnskaper. Dessuten er det fint å kunne ta med ungene og la dem hjelpe til. Det er veldig verdifullt at barna kan være med på hele prosessen. Da kommer det til å bli ekstra kjekt å høste og spise, sier hun.

Så det på TV

– Det hele begynte med at jeg og mannen min så et TV-program om andelslandbruk, forteller gårdeier Torill Østraat.

De syntes det var en spennende tanke, men slo det fra seg i frykt for at det kom til å bli for mye styr. Senere besøkte mannen hennes et nettforum hvor veldig mange etterlyste et andelslandbruk i Rogaland. I den påfølgende

nettdiskusjonen nevnte han så vidt at de disponerte en gård, og ikke lenge etterpå tok Fylkesmannens landbruksavdeling kontakt. De skulle arrangere et fellesmøte om andelslandbruk, og ville ha noen til å gi en presentasjon fra bondens perspektiv. Interessen var overveldende.

– Vi reiste ikke på møtet med tanke på å starte opp i det hele tatt, men så ble det sånn, sier Torill Østraat.

Kobler ut hodet

En av dem som var på møtet var styreleder Jonas Hovland. Til daglig er han konsulent i en bedrift

Saken fortsetter
på neste side →

Ny landbrukstrend

Fortsetter fra
forrige side →

Andels- landbruket spirer i Sandnes

som leverer IT-løsninger til oljere-
latererte bedrifter.

– Etter en lang dag på kontoret er det fantastisk å komme ut her og luke. Da kobler jeg ut hodet og kobler inn kroppen, smiler han.

Hovland hadde lenge vært opptatt av bærekraftig landbruk, artsmangfold, og næringsrik mat, og har tidligere dyrket litt sammen

AVKOBLING: – Etter en lang dag på kontoret er det fantastisk å komme ut her og luke. Da kobler jeg ut hodet og kobler inn kroppen, smiler Jonas Hovland.

med en vennegjeng på gården til en kamerat. I etterkant av fellesmøtet i november befant han seg plutselig i styret for en svært mangfoldig gruppe andelshavere. Likevel har de noen fellesnevne:

– Mange er opptatt av å redusere avstanden mellom matproduksjon og forbrukere, og ser på dette som en måte å komme i kontakt med naturen på. Flere drives av miljøengasjementet sitt. For eksempel er enkelte svært opptatt av artsmangfold, blant insekter og dyr, og ønsker å redusere bruken av skadelige sprøytemidler. Barnefamilier er gjerne motivert av ønsket om å lære barna noe om hvordan maten kommer fra og hvordan den lages. I tillegg er flere av medlemmene våre drevet av lysten til å lære noe nytt. De har kanskje holdt på og dyrket litt i sin egen hage, men her får de muligheten til å drive i litt større stil og kan lett motta tips og råd fra andre. Den siste gruppen er de som vil ha best mulig råvarer til best mulig pris. Du får nemlig ikke ferskere mat enn dette, samtidig som du

samtidig som du har full kontroll på kvaliteten, ivrer Hovland.

Konsensuskultur

Med en så stor og variert forsamling er det viktig å sikre at alle jobber mot samme mål:

– Vi har en konsensuskultur, og for å få samarbeidet mellom så mange forskjellige personer til å fungere er kommunikasjon nøkkelen, sier han, og ramser opp jevnlig e-poster, facebook, og nettsidene som hovedingredienser.

– Det handler om å finne løsninger som fungerer for alle. Derfor opererer vi med fri informasjonsflyt. For eksempel har alle full tilgang til budsjettet. Det er en viktig faktor for å bygge så mye tillit som mulig.

Kjekt med besøk

Jone Hauken er gift med gårdeier Torill Østraat, og er ikke redd for å bli lei av å ha byfolk rennende rundt hushjørnene:

– Jeg tror det skal gå bra. En utfordring ved å være bonde er at

I BOKS: Her dyrker vi blomkål, hvitkål, purreløk, purpurløk. Oppalskassen er det noen i vaktmestergruppen som

MATAUK: Ane Jonassen, Arthur Krabbestig og Marit Løk. I bakgrunnen: Barbara Boltar.

det kan være et ensomt yrke, spesielt hvis den ene ektefellen jobber utenom. Slik er det jo på mange bondegårder i dag. Andelslandbruk, derimot, er veldig sosialt. Og så er det ingen hemmelighet at jeg og Torill synes det er veldig kjekt med besøk, ler han.

– En annen ting jeg synes er enormt viktig er at vi knytter folk fra byen tettere på landbruket. Barna som er her i dag er framtidens kommunepolitikere, og vi håper de da vil se verdien av å ha bynært landbruk, sier han.

Nærhet til sentrum

Torill Østraat er også opptatt av jordvernet, og mener at det at gården ligger så nært

HJEMME: Torill Østraat har vokst opp på gården på Vatneli, og ser den økte aktiviteten andelslandbruket medfører som en ekstra garanti mot utbyggingsspekulaset: – Jo flere som bruker gården aktivt, jo tryggere blir den i en jordvernssammenheng, sier hun.

POPULÆRT: Aktiviteten var høy på jordene til Torill Østraat og Jone Hauken på lørdag. Her er Ane Jonassen, Arthur Krabbestig, Martin Hansen Gåsland, Barbara Boltar, Ernst Georg Hovland, Atle Svela, Bjørn Stakland Svela, Ragna Stakland Svela, og Torill Østraat i aksjon.

okkoli, og russisk grønnkål, ramser Jonas Hovland opp. ygget på dugnad.

LØKSUPPE: Barbara Boltar og Ernst Georg Hovland planter purreløk. – Den blir akkurat klar til vinterens løksuppe, ler Boltar.

in Gåsland setter

PLANTER LØK: Bjør Stakland Svela, Siri Stakland Svela, Ragna Stakland Svela, og Torill Østraat er travelt opptatt med å sette løk. Til venstre: Atle Svela.

PLANTER LØK: Ragna Stakland Svela, Bjør Stakland Svela (foran), Siri Stakland Svela, Ragna Stakland Svela, og Torill Østraat planter løk.

Sandnes er nøkkelen til å lykkes med andelslandbruket:

– Jo nærmere sentrum vi er, jo større er sjansen for suksess. Det er et poeng at det skal være lett å svippe innom og hente grønnsaker når de er klare til å høstes, sier Torill Østraat. Hun ser mange fordeler med å drive et andelslandbruk ved siden av gardsdriften.

– For det første får vi hjelp til luking og annet arbeid. Det er også en kjempefordel at andelshaverne har betalt alt på forhånd. Det betyr at vi kan ha 80 dager med regn i strekk uten at det blir kroken på døra. Vi er mange som deler risikoen. Dessuten vil ikke de store oppkjøperne ha gulrøtter med bøy på. Gjennom denne ordningen får vi solgt hele avlingen, og slipper å hive ting som ingen kjøper.

– I år har det vært veldig dårlig vær, så vi har kommet seint i gang, men det er en del av hele opplegget. I et andelslandbruk deler alle risikoen, men det kommer til å bli en rik avling uansett. Vi dyrker 35 ulike typer grønnsaker, i tillegg til urter, blomster, og det eksperimentgruppa produserer. Jo større utvalg, jo større mangfold, jo mindre risiko, forklarer Hovland.

Stort mangfold

Mangfoldet er stort, også utenom produksjonen.

– Andelshaverne er bosatt fra Ålgård i sør til Hundvåg i nord, og fra Ølberg i vest til Hommersåk i øst, selv om hoveddelen likevel kommer fra Sandnes, sier Hovland. Det er også en veldig internasjonal gjeng.

– I tillegg til Norge har vi medlem-

TIDLIG KRØKES: Dette er Silje Aase sin andre dugnad for Sandnes Andelslandbruk. – Det er veldig verdifullt at barna kan være med på hele prosessen, sier hun. Her med Isellija Aase (2) og babyen Livia på magen.

mer fra India, Sør-Afrika, Canada, Tyskland, Frankrike, Danmark, og Sverige, ramser han opp.

For Hovland handler det om langt mer enn matauk.

– Vi legger opp til at folk kan komme seg ut, få gode opplevelser, ta del i noe sosialt, og få et eierskap til det de dyrker. Dersom det bare handler om økologiske produkter finnes det jo allerede abonnementsordninger for slikt, legger han til.

– Vi prøver å skape verdier ut over det å skaffe mat. Folk får se hvordan prosessen foregår. De blir mer oppmerksomme på vær og vind. Det er nytt for mange.

– De får rett og slett stikke fingeren i jorda, skyter Østraat inn.

Voksende trend

Utenom Sandnes Andelslandbruk er Solbakken Andelsgård i Randaberg det eneste andelslandbruket i hele Rogaland. Begge to startet opp etter fellesmøtet i november i fjor og er allerede fulltegnede med ventelister for folk som ønsker å kjøpe en andel. Østraat og Hovland er litt forundret over at ikke flere har kommet til i et så stort landbruksfylke, men er overbevist om at flere vil følge etter. På landsbasis har antallet andelslandbruk eksplodert.

Vi kan ha 80 dager med regn i strekk uten at det blir kroken på døra. Vi er mange som deler risikoen.

Torill Østraat

– I fjor var det 15-16 i hele landet, i år er det rundt 30. Trenden har vokst kraftig de siste årene, både i Norge og internasjonalt, sier Hovland.

– Vi er sikre på at etter denne første sesongen vil interessen spre seg. Folk får høre av andre hvor kjekt og nyttig det er, og da vil andre prøve også. Da må vi enten prøve å utvide eller hjelpe andre med å starte egne andelslandbruk.

– Om det kommer flere til, er det bare bra. Vi konkurrerer ikke, men hjelper hverandre og deler råd og tips, sier Østraat.

Vinn-vinn

– Andelslandbruk er en komplett mulighet til å være med på positive forandringer, både for enkeltindividet og miljøet. Som forbruker kommer du i tettere kontakt med bonden, og gjenvinner noe av makten du har mistet til store selskap. Gjennom den samme prosessen kan bonden vinne tilbake noe av makten sin. I tillegg kommer de positive sosiale opplevelsene, gleden ved å komme seg ut og delta på aktiviteter, og det å kunne sikre seg mat en vet holder god kvalitet. Det er rett og slett en vinn-vinn situasjon både for bonden og forbrukeren, avslutter Hovland.